

УДК 281.96. (477.62)

ПЕТРОВ ОЛЕКСІЙ,

кандидат історичних наук, доцент

Донбаської національної академії будівництва і архітектури

МІСІОНЕРСЬКА ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ДОНЕЧЧИНІ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД (кін. 90-х ХХ ст. - поч. ХХІ ст.)

У статті розглянуті методи проведення місіонерської та культурно-просвітницької діяльності релігійних організацій на Донеччині в умовах сучасних реалій розвитку суспільства. Наведено приклади місіонерських та культурних заходів у Донецькій області.

Ключові слова: *релігія; місіонерська діяльність; культурно-просвітницька діяльність; церква; релігійна організація.*

Постановка проблеми. У сучасну добу спостерігається бурхливий розвиток релігійних організацій як у цілому в Україні, так і зокрема на Донеччині. Від часу здобуття Україною незалежності релігійні організації, можна сказати, пережили ренесанс. Після виникнення релігійних громад та їх офіційного визнання державою, віряни будь-якої релігійної системи розпочинали активну діяльність з удосконалення своєї матеріальної бази та поповнення власних рядів. Серед заходів, спрямованих на збільшення впливу на пересічних громадян, різні церковні громади найчастіше використовують такі методи, як налагодження зв'язків із суспільством (роз'яснювальна та пропагандистська робота), створення через різноманітні заходи позитивного іміджу як серед прибічників своєї релігії, так і серед нейтрально налаштованих сторонніх суб'єктів, до яких відносяться атеїсти та прибічники інших релігій, популяризація власних релігійних ідей. Уся ця робота може проводитися у вигляді прямої місіонерської діяльності (богослужіння, активні "вербувальні" бесіди з потенційними неофітами), а також опосередкованої діяльності, як-то: масові благодійні заходи, просвітницькі та соціальні програми, культурні заходи, дієві мережі виховних та освітніх закладів й осередків.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Проблеми місіонерської діяльності та міжконфесійних відносин плідно вивчає донецький дослідник І. Козловський [10-12]. Докладну розвідку з релігійної преси в Україні здійснила вітчизняна дослідниця І. Швець [35]. І. Луковенко займається вивченням діяльності православних громад на Донеччині [16]. Культурно-виховні й просвітницькі заходи різних релігійних конфесій висвітлювалися переважно у власних Інтернет-виданнях цих релігійних організацій [3-5, 13, 19-21, 27, 30-31, 33-34, 36-39], а також у місцевих періодичних виданнях, де публікували окремі репортажі та розвідки О. Винниченко [7], Ю. Келерман [9], С. Куралех [15], А. Молчанова [18], К. Пославська [22], О. Реднікіна [24], Л. Ріхтер [28].

В інформаційному суспільстві інформаційно-популяризаторські заходи стають для релігійних організацій потужним важелем впливу на громадськість. Усе це добре розуміють очільники різних церков, намагаючись різнопланово нагадувати суспільству про своє існування, віровчення та діяльність. Однак такі нагадування є спорадичними й не витворюють цілісної в часі картини. Якщо ж певні релігійні організації проводять аналіз

власної місіонерської та культурно-просвітницької діяльності, то зображують її завжди в позитивних тонах, а роботу конфесійних "конкурентів" часто обходять увагою. Це спонукало автора розібратися в тому, яку саме місіонерську та культурно-просвітницьку діяльність на теренах Донеччини проводять місцеві релігійні громади.

Отже, **мета** цієї статті полягає в з'ясуванні специфіки сучасної місіонерської та культурно-просвітницької діяльності місцевих релігійних організацій у Донецькій області.

Виклад основного матеріалу. Найбільш активна та цілеспрямована діяльність релігійних громад - це діяльність місіонерська. Що являє собою місіонерство з точки зору церковнослужителів, свідчить, наприклад, "Місіонерська концепція УПЦ МП", прийнята на засіданні Священного Синоду 16.10.2003 р.: "Метою місії, що й складає її головне завдання, є навернення тих, хто поза Церквою, - тих, хто не бере участі в Божественному житті і хто тільки в цьому одному й має потребу" [17]. За тією ж концепцією, співробітництво УПЦ із суспільством (і його інституцією - державою) "може відбуватися, з одного боку, в галузі просвітництва й добродійності, з іншого боку - у сфері протидії різноманітним деструктивним культам, деморалізації й деградації суспільства, у галузі боротьби із суспільними пороками заради духовного оздоровлення нації" [17]. Там же були виділені чотири форми ведення місіонерської роботи: інформаційна, апологетична, зовнішня, виховна¹. Подібне

¹ Інформаційна місія. Це свідчення якнайширшим верствам населення через засоби масової інформації, а також організацію парафіяльних бібліо-, аудіо- і відеотек, видання спеціальної місіонерської літератури, свідчення за допомогою комп'ютерних технологій, у тому числі в мережі Інтернет. Апологетична місія. Це свідчення істини православ'я в порівнянні з еретичними й сектантськими псевдовченнями, розкольницькими трактуваннями догматів і канонів, які значно поширені в Україні. Апологетична місія спрямована також на протистояння прозелітичній діяльності з боку неправославних церков і місіонерських організацій, розкольників, окремих евангелізаторів. Виховна місія. Це робота з тими, хто готується до Святого Хрещення, і з тими, хто, будучи хрещеними, не отримали відповідної настанови в основах віри й не є активними членами церкви. Мета такої місії - включення хрещеної людини в церковне життя повною мірою, формування православного устрою життя. Зовнішня місія. Це свідчення істини правосла-

ставлення до місіонерської діяльності в тій чи іншій формі притаманне й іншим релігіям, окрім іудаїзму, носії якого взагалі не проводять агітації серед іновірців, адже для цієї релігії переважаючим фактором є саме національна приналежність вірян.

Зрозуміло, що більш вигідні позиції для місіонерської діяльності мають ті релігійні організації, які спираються або на власну кількісно розгалужену, фінансово потужну та налагоджену систему (мережа парафій, значні осередки паломництва - монастирі), як це видно на прикладі УПЦ МП чи УПЦ КП, або на фінансову та організаційну допомогу закордонних ("метропольних") духовних центрів та церков. Релігійні організації активно проводять міжнародну діяльність, спрямовану на зміцнення співпраці з одновірцями за кордоном. Так, у 2009 р. Донецьк відвідав патріарх РПЦ Кирило. Але, окрім візитів вищих ієрархів, відбуваються візити й священників меншого рангу з різними місіями. Наприклад, за релігійною візою Донецьку область у 2005 р. відвідало 355 представників різних релігійних організацій із 18 країн світу. Хоча за кількістю запрошених це був найменший показник за всі роки незалежності України. Традиційний для Донеччини діапазон коливань, який був постійно з 1994 р. у межах 610-680 запрошених із 30-40 країн світу, але ця тенденція вперше різко пішла на зниження вже у 2000 р. - 591 представник релігійних громад із 23 країн світу, 2001 р. - 531 із 28 країн, 2002 р. - 483 із 25, 2003 р. - 453 із 21, 2004 р. - 415 із 16. У 2005 р. зменшення запрошених відбулося на 60 осіб, або 17 %. Значною мірою це пов'язано з тим, що виросло молоде покоління служителів, які вже самостійно й без допомоги іноземних місіонерів спроможні проводити євангелізаційно-місіонерську роботу, отже, відбувається процес упорядкування запрошень іноземців для організації духовної допомоги [12, с. 127].

Найбільшу кількість запрошених складали громадяни США - 263 запрошених, або 74 % від загальної кількості запрошених (у 1994-2004 рр. - 73,4-67,2 %, тільки 2003 р. - 46,3 %). На відміну від останніх років (крім 2003 р., коли найбільшу кількість складали запрошені по лінії Харизматичних церков - 166 іноземних місіонерів), найбільша кількість запрошених була не тільки по лінії Церкви Христової - 112 запрошених (для порівняння: у 1994 р. - 258, 1995 р. - 279, 1996 р. - 261, 1997 р. - 260, 1998 р. - 214, 1999 р. - 214, 2000 р. - 187, у 2001 р. - 211, 2002 р. - 154 особи, 2003 р. - 92 особи, 2004 р. - 118 запрошених), а ще й по лінії ЦІХСОД (мормони) - 114 запрошених (для порівняння: у 1994 р. - 71, 1995 р. - 41, 1996 р. - 28, 1997 р. - 51, 1998 р. - 72, 1999 р. - 90, 2000 р. - 78, 2001 р. - 67, 2002 р. - 76, 2003 р. - 69, 2004 р. - 74). Позначилась і зберігається з 1998 р. тенденція на зменшення кількості запрошених представників Церкви Христової у 2005 р. до 31,5 %. Якщо врахувати, що на 01.01.96 р. громад Церкви Христової на Донеччині було лише 9, у 1999 р. - 32, 2000 р. - 43, 2001 р. - 49, 2002 р. - 53, 2003 р. - 57, 2004 р. - 59, 2006 р. - 62 релігійні громади, крім цього, 2 духовних центри, 2 місії та 2 біблійних інститути, то стає зрозумілим, що вплив американських місіонерів на становлення й розвиток громад Церкви Христової на Донеччині значно зменшився. Що стосується збільшення кількості запрошених іноземних діячів по лінії ЦІХСОД, то це пов'язано з активізацією діяльності Донецької місії ЦІХСОД, новим президентом якої призначено Девіда Андерсена [12, с. 127].

в'яз серед людей, не хрещених у православній церкві, не причетних до церковного життя, які не мають християнських основ традиції й культури, але мешкають на канонічній території Української православної церкви [17].

Найбільш поширеними формами популяризації релігійного вчення є проведення масових заходів. До цієї форми місіонерської діяльності у своїй практиці звертаються майже всі релігійні конфесії. Наприклад, з 29 до 30 січня 2005 р. у Донецьку пройшли публічні богослужіння релігійної громади Свідків Єгови, у яких узяли участь гр. Польщі Ясиця Даріуш, гр. Чехії Віка Карел та Дагні Вікова (усі були в Україні за погодженням Державного департаменту у справах релігій). У лютому 2005 р. релігійними громадами християнської церкви "Нове покоління" Донецька було проведено низку публічних богослужінь за участю гр. Латвії О. Ледеяєва та М. Ледеяєва. У березні 2005 р. у приміщенні палацу "Юність" пройшли публічні богослужіння релігійної громади "Нове покоління" м. Донецька, у яких брав участь гр. Нігерії Анселм Мадабуко. Із 16 до 19 червня 2005 р. з метою проведення євангелізаційної роботи серед населення духовним центром "Нове покоління" спільно з Донецьким обласним управлінням Української Християнської Євангельської церкви в Шеффілдському парку Донецька було розташовано намет розміром 35x20 м, де брали участь представники братніх церков зі Швеції та Норвегії. З 24 до 26 червня 2005 року на стадіоні "Олімпійський" м. Донецька пройшли публічні відправи релігійної громади Свідків Єгови, у яких брали участь гр. Німеччини Кек Юрген, гр. Польщі Ванат Яцек, Умінській Войчек, Левандовський Яцек та Вільчек Петр. Приблизна кількість учасників - 16500 осіб [12, с. 128]. Іноді Свідки Єгови, не маючи можливості особисто запросити проповідника, проводять "відеопроповіді". Наприклад, 12 травня 2014 р. у Донецьку 300 осіб у три зміни переглянули по телевізору запис проповіді Стівена Летта [39].

Проводять "внутрішню" місіонерську діяльність й іудейські громади. Так, у серпні-вересні 2002 р. у Донецьк прибули й провели релігійний семінар Олександр Лакшин - керівник ліги іудейських громад СНД "Маген" ("Шит") та Марк Пауерс - керівник міжнародної організації "Євреї за іудаїзм" (США) [37].

19 травня 2003 р. Краматорськ відвідав глава Буддійського ордену "Ніпподзан-Меходзі" Дзюнсей Тера-сава-сан. Учитель Тера-сава-сан є одним з активних антивоєнних діячів. Краматорська буддійська школа-громада сприяє шляхетній місії Вчителя, бере участь у спільних молитвах і робить "таємні справи милосердя" [24]. Також буддистська громада м. Краматорська "Ваджарасангха" (тобто "Діамантова сім'я") запросила у 2006 р. приїхати з Калмикії духовного вчителя - геше (професора богослов'я) Тензіна Дугди [28].

На сучасному етапі поширення релігійних рухів відбувається процес удосконалення й модернізації проповідницької та місіонерської діяльності представників різних релігійних течій, а саме: удосконалюється методика викладання основ християнського, вайшнавського та інших релігійних учень, запроваджуються нові форми й методи психологічного впливу на неофітів. Наприклад, Церква об'єднання (Церква Уніфікації) розпочала свою місіонерську діяльність в Україні з проведення низки семінарів із лідерства. Це були ознайомчі заходи, куди запрошувалися переважно школярі та студентська молодь - ті, хто добре володів англійською мовою й прагнув ознайомитись з ученням Біблії. Далі семінари видозмінили свою структуру. Замість ознайомчого, вони набувають місіонерського характеру. Зокрема, до вступного співу релігійних пісень додається молитва [6].

За іншою схемою побудована система залучення неофітів до лав церкви "Нове покоління" (ця схема була описана в праці С. Яковлева [38] - керівника духовного

центру "Нове покоління", котре з 2006 р. було реорганізоване в Протестантську церкву України). Схема носить назву "Система вирощування". У перший день, після покаяння, відбувається зустріч неопіта зі своїм наставником. Наставник знайомить його із церковною організацією релігійного об'єднання, а також надає загальну інформацію про християнську релігію. У цей же день відбувається знайомство з пастором, повторно неопіт спілкується з ним на другий день. П'ять тижнів підряд один раз на тиждень відбуваються заняття школи АВС, на яких вивчаються основні принципи Царства Божого. На заняттях цієї школи вивчають такі теми: "Від гріхопадіння до порятунку", "Слово боже", "Молитва", "Спілкування в церкві", "Свідчення". Після школи АВС також протягом п'яти тижнів неопіти проходять підготовчі курси до виїзних семінарів, а потім беруть участь у них. Семінари - це практичні заняття, які проводять досвідчені служителі церкви. Під час цих занять вивчаються біблійні настанови про звільнення людини від прокляття, а також відбувається молитва за звільнення людей від прокляття й наповнення їх Святим Духом. Після виїзних семінарів людина може організувати свій "відкритий осередок", що надає їй можливість закінчити школу лідерів. Лідерська школа - це курс теоретичних і практичних занять з вивчення основ християнського лідерства. Закінчивши її, новонавернений уже може самостійно вести групу з 12 осіб. Наступний етап системи вирощування - біблійна школа. Це курс занять, який сформований по типу загальноосвітньої школи й спрямований на докладне вивчення біблійних доктрин і набуття навичок їх застосування в житті [38].

До схеми АВС як до дієвої програми надання первинних знань про християнську релігію звертаються й інші представники неохристиянських об'єднань, наприклад, місіонери церкви "Посолюство Боже". Також при громадах цієї церкви в м. Донецьк реалізується серед підлітків програма молодіжного служіння "Людина серед людей". У межах цієї програми церква організовує візити своїх проповідників по школах із курсом лекцій про основи християнської моралі ("Відносини з однолітками", "Ти і твоя зовнішність", "Взаємовідносини з домашніми", "Побачення, любов і протилежна стать", "Алкоголь і наркотики", "Вільний час", "Чому в мене виникають такі почуття", "Навчання і робота", "Секс і моральні норми"). Як зазначено в програмі молодіжного служіння, метою цих лекцій є адаптація дітей та молоді до сучасної економічної та культурної ситуації в Україні та намагання церкви допомогти школярам визначитися з метою свого життя, стати повноправними членами суспільства [23].

Активне місіонерське служіння також є характерною рисою церкви Ісуса Христа останніх днів. Мормони вважають місіонерське служіння одним із головних завдань, яке дав Господь, доручивши своїм учням йти й нести євангельське послання всім народам. Зараз понад 60 тис. послідовників цієї релігійної течії працюють у місії більш ніж у ста країнах світу. Основним, що сприяє розширенню мережі громад цієї релігійної течії в Україні, є активна діяльність її місіонерів, кількість яких щороку сягає до 300 осіб. Позитивним є те, що вони прагнуть вести свою місіонерську роботу українською мовою, використовуючи видрукувані українською мовою священні книги ЦІХСОД. Це засвідчує повагу церкви до місцевих традицій, національної культури, процесу українського державотворення. Місіонери з інших країн, які повертаються з України додому після дворічної служби, продовжують бути проповідниками культури, історії та духовності українського народу серед своїх родичів, друзів і співвітчизників. Місіонери із США, які

були на місії в Україні, навіть утворили своєрідне "українське земляцтво". У такий спосіб мормонські місіонери через свою безкорисливу євангелізаційну працю роблять свій внесок у міжнародний культурний обмін, що сприяє поліпшенню взаєморозуміння між народами світу.

З метою поширення своїх ідей на різні прошарки населення церкви широко використовують засоби масової інформації. Так, на 2001 рік в Україні нараховувалося понад 200 друкованих видань релігійного характеру. У 2003 р. нараховувалося вже 334 періодичних видання релігійного змісту. Станом на 1 січня 2014 р. в Україні нараховувалося вже 380 релігійних періодичних видань [26]. У Донецькій єпархії УПЦ МП видаються журнали для дітей "Радість моя" та "Шишкин лес", журнал "Живой родник" та газета "Донбас Православний". Зареєстровані газети "Горловские епархиальные ведомости" та "Днепропольские православные ведомости церкви Преподобного Амвросия Оптинского" не видаються з 2004 р. "Донбас Православний" існує і як Інтернет-видання. УПЦ КП належать часопис "Церковні дзвони", щомісячний єпархіальний вісник "Лампада православ'я", інформаційний бюлетень "Альфа і Омега", двотижневик "Голос Православ'я". УАПЦ має п'ять найбільш поширених періодичних видань: "Наша віра", "Успенська вежа", "Рідна церква", "Благовіст" та "Україна православна". УГКЦ серед інших має видання "Джерело життя", "Божий сяч", "Християнський вісник" [35, с. 413-414]. Потужними інформаційними ресурсами володіє й Товариство Свідомості Крішни (ТСК), яке видає газету "Вайшнавські відомості", інформаційні бюлетені "Будинок Шрілі Прабхупади" та "Нама-хатта", журнали "Золотий вік", "Веди", "Вайшнавизм: відкритий форум". Більшість із цих інформаційних ресурсів виробляються в Росії та поширюються в межах України як підтримка діяльності місцевих товариств (винятком є "Інформаційний бюлетень "Харе Крішна сьогодні", що видається в Києві). Як свідчить аналіз друкованої продукції крішнаїтів, більшість їхніх інформаційних ресурсів спрямовані на поширення своїх ідей та на пошук консенсусу з іншими релігійними течіями. Показовою в цьому контексті є газета ТСК "Золотий вік". Так, у рубриках цієї газети ("Віхи історії", "Веди і світова культура", "Наші гості", "У світі зірок", "Духовні вершини", "Таємні таємниці буття", "Ведична астрологія", "Вегетаріанство", "Обрії науки") постійний читач може знайти інформацію з історії православ'я в Росії та в Україні ("Благодать старчества", "Православ'я і ведична традиція") тощо [8]. Церква "Нове покоління" видає з 2011 р. журнал з ідентичною назвою. Мусульмани України мають власні видання, серед яких найбільш поширеною є газета "Ар-райд". Католики Донеччини, окрім загальнопоширених релігійних видань, мають власне видання ("Поляки Донбасу"), на сторінках якого висвітлюють життя віруючих регіону.

Сьогодні в усьому світі відбувається бурхливий розвиток нових засобів масової комунікації. Сучасні технології все більшою мірою впливають на різні сфери життя. Не є винятком і релігійна сфера. З метою поширення своїх ідей представники новітніх релігійних організацій використовують різні форми презентації інформації - телепроповіді, трансляції богослужінь, пастирські бесіди, релігійні дискусії, бесіди із церковними діячами, релігійні мультсеріали та ін. Як свідчить моніторинг релігійних програм, який був проведений харківським журналістом С. Мирошниченком у 1996 р. на замовлення журналу "Людина і світ" (УТ-1, УТ-2, ГРТ, Харківське облтелебачення, А-ТБВ, "Симон", "Тоніс", "Оріон", "Фаворит", ICTV), нові релігійні рухи достатньо

широко представлені на вітчизняному телебаченні. Так, увесь обсяг релігійного телемовлення на той період у безпосередній формі становив 20 годин упродовж місяця, що складало близько 1,8 % від загального ефірного часу. У кінці 90-х ХХ ст. на вітчизняному телебаченні найбільш активно працювала "Місія Еммануїл", яка щоденно транслювала релігійну програму для дітей та юнацтва "Клуб "Суперкниги". Проповіді своїх керівників презентувала на "Новому каналі" Церква Христова та Церква "Нове покоління". Ранковий ефір каналів ЛДТ та "Нового каналу" також починався з релігійних настанов Кеннета Коупленда, який є автором та ведучим програми "Переможний голос віруючого".

В останні роки релігійні організації в Україні з метою поширення своїх ідей почали використовувати ресурси Всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет (Inter Networking). Більшість із релігійних рухів та їхніх регіональних представництв мають власні сайти. Загальне уявлення про мережу сайтів релігійних організацій можна скласти зі списку релігійного веб-каталогу Релігійно-інформаційної служби України [25].

Культурно-виховна діяльність церков досить розмаїта. Так, Українська православна церква МП традиційно проводить у приміщенні Святогірської Свято-Успенської лаври фестиваль "Всеукраїнський співочий собор на Святих Горах", у якому у 2004 р. взяли участь камерний хор ім. К. Монтеверді (Будапешт, Угорщина), зведений хор міста Нафпактос (Греція), дует сестер Медеї та Лариси Яссоніді, хор Донецької державної музичної академії ім. С. Прокоф'єва, хорова капела хлопчиків при Донецькому обласному палаці дитячої та юнацької творчості, дитячий камерний зразковий хор "Ліра" м. Докучаєвська, ансамбль "Стрітіння", жіночий хор Київського державного вищого музичного училища ім. Р. Глієра, камерні хори "Київ", "Хрещатик", чоловічі хори Києво-Печерської лаври, Святогірського Свято-Успенського монастиря та інші. Цей музичний форум набув статусу великого свята для всіх мешканців не тільки Донеччини, а й України та Росії і відобразив справжнє відродження культурних традицій українського суспільства та православної віри [16, с. 35].

Окремою культурною подією для регіону є фестиваль дитячої та молодіжної творчості "Іскорка божа". Цей фестиваль відбувся вперше 5 жовтня 2005 р. [18]. За словами митрополита Донецького та Маріупольського Іларіона, Донецька єпархія підтримує цей захід, оскільки вбачає в кожній дитині "особливий божий дар" [15, с. 155]. У грудні 2005 р. фестиваль проводився в Красноармійську, де зібралися 500 учасників з усієї області. Глядачі особливо відмітили виступи хору Донецької школи-студії № 1, молодіжного грецького вокально-хореографічного ансамблю "Танаїр", дуету "Подруги" в складі Д. Антропової та М. Басової, театру танцю з Авдіївки, ансамблю "Бравіс" із Донецька [7]. У 2006 р. етапи фестивалю проводилися у Волновасі, Артемівську, Мар'їнці, Слов'янську, Добропіллі, Краматорську, Красноармійську, Макіївці, Докучаєвську, Горлівці, Авдіївці. Узагалі у 2006 р. у культурних заходах узяли участь 10 тисяч дітей і дорослих, з-поміж яких 2200 дітей виступали зі сцени [33]. Цей фестиваль проводився і в наступні роки. Протягом усього 2008 р. понад 400 колективів та окремих виконавців з усієї Донецької області змагалися в 7 номінаціях фестивалю "Іскорка Божа" - "Література", "Музика", "Хореографія", "Театральне мистецтво. Художнє слово", "Художня та прикладна творчість", "Фотографія", "Відео та ІТ". За кілька років проведення цього фестивалю його географія значно розширилася: Донецьк, Горлівка, Макіївка, Харцизьк, Вугледар, Костянтинівка, Докучаєвськ, Старобешеве -

ось далеко не повний список міст, із яких понад 3000 осіб узяли участь у відбіркових турах, хоча на фінальний гала-концерт потрапили всього 600 юних артистів, які представили 46 номерів [3]. 22 січня 2010 р. у Макіївці відбувся святковий концерт, присвячений п'ятиріччю проведення фестивалю "Іскорка божа", котрий проводився під гаслом "Все хоче співати й славити Бога!" і складався більш ніж із 30 номерів вокальних, хореографічних та поетичних виступів [1]. У шостому фестивалі "Іскорка Божа"-2010 узяли участь 2474 осіб, а глядацька аудиторія склала 9433 осіб. Більше 250 учасників і творчих колективів нагороджені грамотами та дипломами. У гала-концерті взяло участь більше 500 учасників [19]. Фестиваль "Іскорка божа" у 2012 р. зібрав понад 200 учасників, які змагалися в поетичному, хоровавому, вокальному, театральному й танцювальному видах творчості [21]. У лютому 2014 р. у Донецьку відбувся відбірковий тур фестивалю "Іскорка божа"-2013/2014 у номінаціях "Хореографія" та "Вокал" [4].

Інший щорічний культурно-масовий захід УПЦ МП - дитячий фестиваль "Пасха красная" - спрямований на залучення дітлахів та їхніх батьків до пізнавально-розважальних заходів із яскраво вираженим релігійним підґрунтям. Так, 25 квітня 2011 р. у рамках фестивалю проводилися концерт "Пасха в наших серцях", розважальні заходи "Місто майстрів", "Грай-місто", "Родино, зіграй-но", розважальні конкурси та виставки за сприяння журналу "Шишкін ліс" [22]. У квітні 2012 р. у рамках заходу 605 осіб виступило із концертом "Пасха в наших серцях", а також проводилися різні розважальні конкурси, виставки дитячих малюнків тощо [36]. 6 травня 2013 р. укротре проводилася "Пасха красная", у рамках якої дітлахи малювали, будували іграшкові церкви, грали в шахи та брали участь у різноманітних конкурсах.

Також під егідою УПЦ МП проводяться Фестивалі слов'янської культури та писемності, виставки художньої творчості: "Мистецтво - Храму", "Пасхальний вернісаж", "Страдавшему и воскресшему Христу", "Всеукраїнська виставка "Православна Україна"; зустрічі в православній вітальні "Неугасимая лампада" [12, с. 122], церковно-співочі фестивалі "Хвалить Ім'я Господнє" [5].

Донецько-Маріупольська єпархія УПЦ КП також проводить культурно-просвітні заходи. Так, 21 грудня 2013 р. за благословенням керівника Донецької єпархії архієпископа Сергія в рамках святкування дитячого свята на честь святого Миколая, священики УПЦ КП відвідали Тельманівський будинок творчості, де відбувся дитячий концерт, на якому маленькі діти виступали з віршами та піснями про святого Миколая. Священики почали урочистий захід молитвою та благословили дітей, які зібралися майже з усього району. Діти також отримали солодкі подарунки та дитячі журнали "Апельсин" [31]. У січні 2014 р. з благословення арх. Донецького і Маріупольського Сергія були проведені різдвяні святкові концерти в Будинку милосердя [27]. А настоятель парафії Св. Праведного Філарета Милостивого (м. Донецьк) ієрей Володимир Фурсов провів заняття з дітьми на тему Різдво Христове. Маленькі християни приготували малюнки з різдвяними зірками й подарували найкращі отцю Володимирові на пам'ять. Священик, у свою чергу, вручив кожній дитині іконки з Пресвятою Богородицею та солодкі набори [30].

Буддистські громади Донеччини нечисленні, але привертають увагу своєю активною діяльністю. Так, наприклад, 15 червня 1996 р. у Донецьку буддисти урочисто відсвяткували день народження Будди. Проводили святкування буддистські ченці ордену "Ніппондзан Меходзі" разом зі своїм учителем Дзюнсеєм Терасавоюсан. У кінозалі, де проходили обряди богослужіння,

зібралось 300 зацікавлених [28]. А в травні 1999 р. буддистські ченці біля пам'ятника Т. Г. Шевченку в м. Донецьку проводили відкриту молитву на підтримку та благословення крупної миротворчої світової конференції - "Гаазький заклик до миру-99", який проходив у Голандії 11-15 травня 1999 р. За словами ченців, метою цієї акції було проголосити всі війни поза законом [32]. Ще з 1993 р. в селищі Ольгинка Волноваського району на окраїні Великоанадольського лісу діє єдиний у регіоні великий просвітницький центр - буддистський монастир Шейчен-лінг ("Обитель Великого Знання"). Заснував його донецчанин Олег Мужчіль [2, с. 5].

У Донецькому регіоні також активно діє іудейський освітній комплекс: працює вища духовна єврейська семінарія - Єшива "Томхей Тмімім", Інститут Тори (програма для студентів вишів), загальноосвітня національна єврейська школа № 99, середній спеціальний навчальний заклад при національній єврейській школі "Єшива ктана", працює Інститут з підготовки викладачів єврейської традиції для дівчат "Хана", дві єврейські недільні школи, діє національний дитячий садочок. Останній дзвоник у школі "Ор-Менахем" проводився 3 червня 2014 р., незважаючи на складну політичну ситуацію. Серед інших культурних заходів учні молодших класів виступили з мюзиклом на релігійну тематику. Активно розвивається й працює культурна програма в іудейських громадах: діють дитячий хор хлопчиків "Пирхей Донецьк", танцювальний колектив "Сімха", дитячий клуб "Цивот Гашем", центр образотворчого мистецтва, театральний гурток імені Шолом-Алейхема, проводиться щорічний фестиваль дитячої творчості "Зірка, що сходить", програма "Ганьби-Мушка" для школярів і студенток, шлюбний клуб знайомств "Мишпуха", програма "Мазав Тов", що надає допомогу немовлятам, дітям молодшого віку й молодим родинам тощо [9]. Культурно-організаційна діяльність єврейських громад представлена проведенням національних свят у містах Донбасу та організацією заходів для проведення програм із підготовки керівників громад у Маріуполі, Горлівці, Костянтинівці, Артемівську, Краматорську, Красноармійську, Слов'янську, Дружківці, Торезі, Макіївці, Шахтарську, Харцизьку, Єнакієвому, Дзержинську, Луганську. Випускається друкована продукція: газети "Барух Аашем" і "Наше життя в діаспорі і вдома" тиражем 10 тисяч примірників, жіночий журнал "А ідіше маме" (єврейська мама) тиражем 1500 примірників, дитячий журнал "Шабат Шалом", різні друковані видання за єврейською традицією. У єврейському культурному центрі в Донецьку проводяться різноманітні культурні заходи, демонструються фільми, відбуваються спортивні змагання тощо.

У Донецьку діє Ісламський культурний центр, у якому є значні бібліотека та відеотека. На релігійні свята Центр традиційно намагається запропонувати своїм відвідувачам найрізноманітнішу духовно-освітню програму. Часто там проводяться різноманітні культурно-виховні заходи. Так, 14 квітня 2013 р. у Центрі відбувся дитячий конкурс творчих робіт "Чудеса Корану", у якому взяли участь юні мусульмани й мусульманки не лише Донецька, а й сусідніх міст. Учасники з успіхом висвітлювали теми з різних областей наукового знання, які знайшли відображення на сторінках Корану: географія, історія, біологія, медицина тощо. Для полегшення сприйняття майже всі діти супроводили свої виступи презентаціями та відеороликами [13]. А 8 грудня 2013 р. у Центрі проводився дитячий конкурс ("Фестиваль квітів") на крашу саморобну квітку, у якому перемогли Джанет Зоц (у віковій групі від 3 до 7 років) та Імен Аїссауї (у віковій

групі від 7 до 14 років). Проте організатори вручили пам'ятні подарунки не лише переможцям, а й іншим учасникам конкурсу, аби стимулювати їх до подальшого самовдосконалення в освоєнні улюбленої техніки рукоділля [34]. Часто мусульмани беруть участь у культурних заходах обласного рівня. Наприклад, 21 лютого 2012 року в донецькому Будинку культури ім. М. Горького на честь Міжнародного дня рідної мови пройшов Фестиваль словесності та культур, у якому взяла участь громадська організація "Аль-Амаль", котра представила арабську й ісламську культури: від музейних експонатів, предметів народного побуту та національних костюмів до дегустації національних страв і кави. Крім цього, учасники творчої групи виконали кілька Нашид (пісень) арабською мовою й продемонстрували арабський національний танець дабке [20].

Доволі насиченою є культурно-виховна діяльність й інших релігійних громад - католиків, греко-католиків, протестантів, неохристиянських течій, які також проводять різноманітні пісенні фестивалі, культурні заходи, виставки та семінари. Усі ці заходи різнопланові, але в загальних рисах є подібними до вищенаведених культурних подій, котрі проводять найбільш впливові та традиційні для регіону релігійні течії.

Про нагальну потребу в необхідності порозуміння представників різних конфесій та спільних заходів у сфері духовно-моральної освіти й доброчинності висловлюються дуже часто і представники різних конфесій. Так, до цього лунали заклики на круглому столі, який проводився у Донецьку 6 лютого 2014 р. [14]. Проте, незважаючи на існування різних міжконфесійних утворень (навіть таких поважних, як Рада церков і релігійних організацій Донецької області, яка працювала у 2002-2007 роках і відродила свою діяльність на початку 2014 року) та ініціатив (починаючи з 4 березня 2014 року в Донецьку розпочався Міжконфесійний молитовний марафон за мир та єдність в Україні), варто відзначити недостатність міжконфесійного діалогу на рівні роботи з масами простих вірян, які залишаються під впливом власних пастирів.

Висновки

Таким чином, релігійні організації всіх конфесій проводять активну місіонерську діяльність серед населення Донецького регіону. Вони використовують різні методи та методи проповідання Слова Божого, залучаючи при цьому останні досягнення цивілізації - новітні засоби інформації (телебачення, Інтернет). Найбільш впливові в нашому регіоні релігійні громади мають власні культурно-просвітні заклади, періодичні видання та добре налагоджену систему культурно-виховних та дозвільних заходів. Мета різних культурно-просвітних заходів, котрі проводять релігійні громади регіону, полягає в популяризації власної релігії та акцентуванні на власній духовній концепції. Ця мета втілюється в діях православних церков (переважно УПЦ МП, котра має більше фінансових можливостей та підтримку владних структур для проведення різного роду культурних заходів). Культурно-виховні заходи задля збереження власної ідентичності й плекання своєї духовності в рамках свого культурного середовища притаманні іудейській та мусульманській громаді. Проведення культурного заходу задля власної духовної гармонії притаманно більше буддистам. Проте варто відзначити недостатню кількість дієвих спільних культурно-просвітницьких та виховних заходів, спрямованих на подолання міжконфесійних та міжконфесійних суперечностей у Донбаському багатоетнічному та мультикультурному регіоні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахваткина Т. У "Искорки Божией" - пятилетний юбилей / Т. Ахваткина // *Макеевский рабочий*. - 2010. - 27 января. - С. 8.
2. Бурлаков Л. Таинственный лес / Л. Бурлаков // *Салон*. - 2006. - № 28 (14 апреля). - С. 4-5.
3. В Донецке прошел гала-концерт Открытого фестиваля детского и юношеского творчества "Искорка Божия" [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.ortodox.donbass.com/news/200902/gala_news.htm.
4. В Донецке состоялся отборочный тур фестиваля "Искорка Божия" [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://donetsk.church.ua/2014/02/15/v-donecke-sostoyalsya-otborochnyy-tur-festivalya-iskorka-bozhiya>.
5. В Донецке состоялся церковно-певческий фестиваль "Хвалите Имя Господне" // *Живой родник*. - 2007. - № 3. - С. 5.
6. Верещагіна Б. Церква Муна: "включене спостереження" / Б. Верещагіна // *Людина і світ*. - 1996. - № 6. - С. 27.
7. Винниченко О. Искорки божі, або Чому уста моляться, а серце спить / О. Винниченко // *Світлиця*. - 2005. - № 73. - С. 3.
8. Голуб М. Православие и ведическая традиция / М. Голуб // *Золотой век*. - 2001. - № 4 (5). - С. 11-12.
9. Келерман Ю. За законами Тори / Ю. Келерман // *Донецчина*. - 2008. - № 23 (1 квітня). - С. 3.
10. Козловський І. А. Проблема зміни християнської місіонерської парадигми у XXI столітті та інкультурація / І. А. Козловський // *Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості : матеріали XVII Міжнародної наук.-практ. конф.* - Донецьк : ІПШ "Наука і освіта", 2005. - С. 30-33.
11. Козловський І. Проблема гармонізації і толерантності релігійного життя на Донеччині / І. Козловський // *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. - Том 6. - Донецьк : Східний видавничий дім, 2005. - С. 141-148.
12. Козловський І. Стан та тенденції розвитку релігійної ситуації і державно-церковних відносин на Донеччині: рік 2005 / І. Козловський // *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. - Том 13. - Донецьк : Український культурологічний центр, 2006. - С. 115-133.
13. Конкурс творческих работ: юные мусульмане Донбасса рассказали о чудесах Корана [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.arraid.org/ru/node/2763>.
14. Круглый стол "Образ будущего создаем вместе" объединил верующих разных конфессий [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <https://islamdnua.wordpress.com/2014/02/08>.
15. Куралех С. "И вновь забьют колокола" / С. Куралех // *Донбасс*. - 2007. - № 1. - С. 155-158.
16. Луковенко І. Г. Православна церква на Донеччині / І. Г. Луковенко // *Релігійозна палітра Донецької області: справочник религиозных организаций / [под ред. А. И. Шевченко, И. А. Козловского]*. - Донецк : Наука і освіта, 2008. - С. 33-38.
17. Місіонерська концепція Української православної церкви [Електронний ресурс]. - Режим доступа : <http://archiv.orthodox.org.ua/page-223.html>.
18. Молчанова А. Фестивалю "Искорка божия" исполнилось пять лет // *Орбита плюс*. - 2010. - 18 февраля. - № 7 (817). - С. 9.
19. Огромное спасибо и низкий поклон за труды праведные [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.ortodox.donbass.com/news/201107/p.htm>.
20. Организация "Аль-Амаль" приняла участие в фестивале национальных культур в Донецке [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.arraid.org/ru/node/1954>.
21. Открытый православный фестиваль детского и молодежного творчества "Искорка Божия" в Мариуполе [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.ortodox.donbass.com/news/201303/202>.
22. Пославская Е. Малиновые звоны в Донбассе / Е. Пославская // *Меркурий*. - 2011. - № 5. - С. 60-61.
23. Программа становления личности "Человек среди людей". - Донецк, 2005. - 3 с.
24. Редникина О. Всемирно известный буддийский Учитель Теравава-сан снова посетил Краматорск / О. Редникина // *Технополис*. - 2003. - 21 мая. - С. 2.
25. Релігійний веб-каталог [Електронний ресурс]. - Режим доступа : http://risu.org.ua/ua/index/resources/webcatalog/intro_catalog.
26. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2014 р.) [Електронний ресурс]. - Режим доступа : <http://risu.org.ua/ua/index/resources/statistics/ukr2014/55893>.
27. Різдвяні і Новорічні свята у Донецькому притулку [Електронний ресурс]. - Режим доступа : <http://www.cerkva.dn.ua/news/34-donnews/331-ii-ii-ii->
28. Рихтер Л. Они пели и били в барабан / Л. Рихтер // *Донецкие новости*. - 1996. - № 26 (27 июня - 3 июля). - С. 7.
29. Савченко Е. "Когда я стану монахом..." / Е. Савченко // *Восточный проект*. - 2006. - № 20 (18 мая). - С. 20.
30. Священик розповів дітям про Різдво Христове [Електронний ресурс]. - Режим доступа : <http://www.cerkva.dn.ua/news/34-donnews/330-2014-01-10-19-07-08>.
31. Священники у домі творчості [Електронний ресурс]. - Режим доступа : <http://www.cerkva.dn.ua/news/34-donnews/328-2013-12-22-18-22-08>.
32. Тарас Шевченко понял бы монахов // *Салон Дона и Баса*. - 1999. - № 37 (452). - С. 1.
33. Фестиваль "Искорка Божия" в благочиниях Донецкой и Горловской епархий [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.ortodox.donbass.com/news/200611/isk.htm>.
34. "Фестиваль цветов" в городе роз [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.arraid.org/ru/node/3397>.
35. Швець І. М. Відродження релігійної преси в Україні (1991-2011 рр.) / І. М. Швець // *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали четвертої міжнародної наук.-практ. конф., 25 жовтня 2012 року, Львів / редколегія : О. В. Шишка, Н. Е. Кунанець, Д. О. Тарасов та ін.]*. - Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. - С. 411-421.
36. Шурлаков А. Фестиваль "Пасха Красная" в Донецке [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.ortodox.donbass.com/news/201204/pasha_krasnaya.htm.
37. Яковлев Л. Идет охота на евреев / Л. Яковлев // *Наша жизнь*. - 2002. - № 31 (август). - С. 16; *Наша жизнь*. - 2002. - № 1 (сентябрь). - С. 4.
38. Яковлев С. Твои первые шаги с Иисусом / С. Яковлев. - Донецк : "Донецчина", 2004. - 130 с.
39. JW NEWS [Электронный ресурс]. - Режим доступа : https://vk.com/public47474202?w=wall-47474202_8468.

Петров Алексей,

кандидат исторических наук, доцент Донбасской национальной академии строительства и архитектуры

МИССИОНЕРСКАЯ И КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РЕЛИГИОЗНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ НА ДОНЕЧИНЕ В СОВРЕМЕННЫЙ ПЕРИОД (кон. 90-х гг. XX в. - нач. XXI в.)

В статье рассмотрены методы проведения миссионерской и культурно-просветительской деятельности религиозных организаций на Донеччине в условиях современных реалий развития общества. Приведены примеры миссионерских и культурных мер в Донецкой области.

Ключевые слова: *религия; миссионерская деятельность; культурно-просветительская деятельность; церковь; религиозная организация.*

№ 6 (132) листопад-грудень 2014 р.

Petrov Oleksii,

Cand. Sc. (History), Assistant Professor of Donbas National Construction and Architecture Academy

**MISSIONARY, CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS
IN DONETSK REGION DURING THE RECENT PERIOD
(THE LATE 1990s - THE BEGINNING OF THE 21st CENTURY)**

The paper reviews some methods of carrying out missionary, cultural and educational activities by religious organizations of Donetsk Region in the context of modern realities of social development. Among the activities aimed to strengthen influence on ordinary citizens, various church communities generally use such methods as promotion of communications with society (advocacy) and creation of a positive image through various actions both among supporters of their religion and neutrally disposed outsiders. Among the missionary activities there dominates awareness-raising. The paper gives examples of missionary and cultural activities in Donetsk Region. An attempt is made to determine the efficiency of different types of missionary, cultural and educational activities in order to attract attention of society and its individual representatives. Different religious organizations carry out cultural activity in a different way, however more active organizations and those enjoying greater support of local authorities turn away from campaigns of Orthodox Church of the Moscow Patriarchate such as "the God's Sparkle", "Red Easter" etc. Further, an increase in the number of actions aimed at establishment of interdenominational dialogue and cooperation has been observed.

Key words: religion; missionary activity; cultural and educational activities; church; religious organization.

REFERENCES

1. Ahvatkina T. (2010), *Makeevskiy rabochiy*, January, 27, p. 8 (rus).
2. Burlakov L. (2006), *Salon*, № 28 (April, 14), p. 4-5 (rus).
3. In Donetsk, was a gala opening concert of the festival of children and teenagers «Spark of God», available at: <http://donetsk.church.ua/2014/02/15/v-donecke-sostoyalsya-otborochnyjj-tur-festivalya-iskorka-bozhiya> (rus).
4. In Donetsk, took the qualifying round of the festival «Spark of God», available at: <http://donetsk.church.ua/2014/02/15/v-donecke-sostoyalsya-otboro-chnyjj-tur-festivalya-iskorka-bozhiya> (rus).
5. *Zhivoy rodnik*, 2007, № 3, p. 5 (rus).
6. Vereschagina B. (1996), *Liudyna i svit*, № 6, p.27 (ukr).
7. Vinnichenko O. (2005), *Svitlytsia*, №73, p.3 (ukr).
8. Golub M. (2001), *Zolotoi vek*, №4(5), p.11-12 (rus).
9. Kelerman Yu. (2008), *Donechchina*, № 23 (1 kvitnya), p. 3 (ukr).
10. Kozlovskiy I. A. (2005), Challenge of Christian missionary paradigm in the XXI century and inculturation, in: Materials XVII International Scientific Conference, *IPShl «Nauka i osvita»*, Donetsk, p. 30-33 (ukr).
11. Kozlovskiy I. (2005), The problem of harmonization and tolerance of religious life in the Donetsk region, in: Donetsk Bulletin Shevchenko Scientific Society, Vol. 6, *East Publishing House*, Donetsk, p. 141-148 (ukr).
12. Kozlovskiy I. (2006), Status and trends of the religious situation and church-state relations in the Donetsk region, year 2005, in: Donetsk Bulletin Shevchenko Scientific Society, Vol. 13, UKTsentr, Donetsk, p. 115-133 (ukr).
13. The contest of creative works: young Muslims Donbass talked about miracles of the Quran, available at: <http://www.arraid.org/ru/node/2763> (rus).
14. Round Table «image of the future create together» united believers of different faiths, available at: <https://islamdnua.wordpress.com/2014/02/08> (rus).
15. Kuraleh S. (2007), *Donbass*, № 1, p. 155-158 (rus).
16. Lukovenko I. G. (2008), Religious palette Donetsk region: a handbook of religious organizations, *Nauka i osvita*, Donetsk, p. 33-38 (ukr).
17. Missionary concept Ukrainian Orthodox Church, available at: <http://archiv.orthodox.org.ua/page-223.html> (ukr).
18. Molchanova A. (2010), *Orbita plus*, 18 February, №7(817), p. 9 (rus).
19. Many thanks and low bow for works righteous, available at: <http://www.ortodox.donbass.com/news/201107/p.htm> (rus).
20. The «Al-Amal» took part in the festival of national cultures in Donetsk, available at: <http://www.arraid.org/ru/node/1954> (rus).
21. Open Orthodox festival of children and youth creativity «Spark of God» in Mariupol, available at: <http://www.ortodox.donbass.com/news/201303/202> (rus).
22. Poslavskaya E. (2011), *Mercuriy*, №5, p. 60-61 (rus).
23. The program of formation of the person «Man among Men» (2005), Donetsk, 3 p. (manuscript) (rus).
24. Rednikina O. (2003), *Tehnpolis*, 21 May, p. 2 (rus).
25. Religious Web directory, available at: http://risu.org.ua/ua/index/resourses/webcatalog/intro_catalog (ukr).
26. Religious Organizations in Ukraine (as of January 1, 2014), available at: <http://risu.org.ua/ua/index/resourses/statistics/ukr2014/55893> (ukr).
27. Christmas holidays in Donetsk seekers, available at: <http://www.cerkva.dn.ua/newss/34-donnews/331-ii-i-ii-> (ukr).
28. Rihter L. (1996), *Donetskie novosti*, № 26 (27 iyunya-3 iyulya), p. 7 (rus).
29. Savchenko E. (2006), *Vostochnyy proekt*, № 20 (18 maya), p. 20 (rus).
30. The priest told children about Christmas, available at: <http://www.cerkva.dn.ua/newss/34-donnews/330-2014-01-10-19-07-08> (ukr).

31. The priests in the House of creativity, available at: <http://www.cerkva.dn.ua/newss/34-donnews/328-2013-12-22-18-22-08> (rus).
32. Taras Shevchenko would understand monks (1999), *Salon Dona i Basa*, № 37 (452), p. 1 (rus).
33. Festival «Spark of God» in Donetsk deaneries and dioceses Gorlovka, available at: <http://www.ortodox.donbass.com/news/200611/isk.htm> (rus).
34. «Flower Festival» in the City of roses, available at: <http://www.arraid.org/ru/node/3397> (rus).
35. Shvets I.M. (2012), *Modern problems of libraries in the information society*, "Lvivska politehnika Publishing", Lviv, p. 411-421 (ukr).
36. Shurlakov A. Festival «Pascha Krasnaya» in Donetsk, available at: http://www.ortodox.donbass.com/news/201204/pasha_krasnaya.htm (rus).
37. Yakovlev L. (2002), *Nasha zhizn*, № 31 (August), p. 16; № 1 (September), p. 4 (rus).
38. Yakovlev S. (2004), Your first steps with Jesus, "Donechchina", Donetsk, 130 p. (rus).
39. JW NEWS, available at: https://vk.com/public47474202?w=wall-47474202_8468.

© Петров Олексій

Надійшла до редакції 02.12.2014

УДК 94(477)/528.063

ПЕТРОВА ІННА,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та права
Донецького національного технічного університету*

ГЕНЕРАЛЬНЕ МЕЖУВАННЯ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

У статті автор пропонує своє бачення процесу становлення системи кадастрового обліку в національних районах Російської імперії (хронологічний період - кінець XVIII - перша половина XIX ст.). Аналізуються нормативно-правові документи, що слугували юридичною основою для проведення генерального межування та обліку земельних дач на південноукраїнських землях. Досліджуються технічні засади межування та основні проблеми, з якими стикалися співробітники межових контор під час вимірювальних робіт на Півдні України (панування традиційних форм землеволодіння та землекористування, неукомплектованість штатного розкладу місцевої межової служби та межових контор тощо).

Ключові слова: генеральне межування; Сімферопольська межова контора; Новоросійська (Катеринославська) межова контора; Бессарабська область; земельна дача; економічні примітки.

Постановка проблеми та стан її вивчення. У другій половині XVIII ст. перед урядом Катерини II постали питання розробки та запровадження в країні єдиної системи обліку земельних ресурсів; подальшого вдосконалення норм земельного права, спрямованих на усунення поземельних конфліктів шляхом звернення до спеціалізованих землепорядних та судових органів; встановлення та затвердження існуючих кордонів державних та поміщицьких землеволодінь (дач). Усе це потребувало негайного вирішення, оскільки судова система Російської імперії була обтяжена великою кількістю позовних заяв із земельних питань, а державний земельний фонд зазнав суттєвого скорочення. Саме тому було прийнято рішення провести в Російській імперії генеральне межування. Протягом 1765-1766 рр. були видані численні нормативні акти ("Манифест о Генеральном размежевании земель по всей империи" від 19 вересня 1765 р.; "Об учреждении Сенатской Межевой экспедиции и о прочих постановлениях для приведения к окончанию размежевания всех земель в государстве" від 8 жовтня 1765 р., "Инструкция землемерам, к генеральному всей империи размежеванию" від 13 лютого 1766 р.), які повідомили населення про початок межових робіт. Од-

нак із поширенням генерального межування на територію національних районів держави його темпи уповільнювались, оскільки прийняті нормативно-правові акти Російської імперії не враховували особливостей урядової та поміщицької колонізації, формування традицій та форм землекористування й землеволодіння в національних регіонах. Через це державні інститути були вимушені під час активної фази межування допрацювати законодавчі акти, приймати окремі положення для проведення межувальних робіт у національних районах Російської імперії, залучати значні фінансові та кадрові ресурси для завершення межування. Південь України належить до тієї категорії регіонів, у яких межування тривало понад сорок років і супроводжувалося численними конфліктами між владою та суспільними прошарками, великими фінансовими витратами, залученням значних людських ресурсів. Утім, попри недоліки проведення межувальних робіт у регіоні, було створено велику кількість документів, які відтворювали процес заселення та господарського освоєння Півдня України, формування селянського та поміщицького землеволодіння, інтеграцію місцевих інституцій до загальноімперських владних структур.